

ATATÜRK'ÜN DÜŞÜNCE YAPISINA ETKİ EDEN UNSURLAR (öğretmenleri/okudukları)

Sait TAŞ*

Özet

Nitel araştırma özelliği taşıyan bu çalışmada, Atatürk'ün düşünce yapısının oluşmasında önemli rol oynayan öğretmenleri ve okuma sevgisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Atatürk'ün öğretmenleri ve okudukları düşünce yapısında önemli bir etkiye sahiptir. Atatürk'ün Öğretmenlerinden başta Şemsi Efendi olmak üzere, çoğunluğu mesleğinde başarılı, azimli, yurt sevgisi ile dolu, araştıran, mesleğinin gerektirdiği yeterliklere sahip öğretmenlerdir.

Atatürk'ün okuduğu yabancı kaynaklar, askeri alandaki kitaplar, tarih sanat ve edebiyat eserleri farklı bir düşünce yapısının oluşturmada etkilidir.

Atatürk'ün, okuduğu kitaplar, eğitim aldığı öğretmenler, ulusal benliğinin ve tarihi yöneten evrensel düşünce biçiminin oluşmasında, önemli bir etkiye sahiptir.

Anahtar kelimeler: Atatürk. Öğretmen. Okuma.

THE FACTS EFFECTING ATATURK'S FRAME OF MIND (teachers / reads)

Abstract

In this study, it is aimed to study about teachers and reading habit which are the major facts of Ataturk's frame of mind.

Ataturk's teachers and reads have an important effect in his frame of mind. His teachers, firstly Şemsi Efendi, are succesfull in his job, determined, patriotic, researcher and have sufficient in his job.

His reads, such as foreign sources, historical, military boks, art and literature works make his frame of mind different.

Ataturk's reads and his teachers have an important effects on his national personality and universal frame of mind leading history.

Key Words: Atatürk, teacher, reading

1.GİRİŞ

Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu, Türk devriminin gerçekleştiricisi Atatürk, ulusuna olduğu kadar diğer uluslara da öncülük eden kendine özgü çok yönlü bir liderdir. Liderler yetiştikleri ortamın, temsil ettikleri kültürün en seçkin örnekleridir.

Bir liderin düşünce yapısının oluşmasında, yaşadığı çevre etkili olmaktadır. Atatürk'ün çevresini de doğduğu şehir, ailesi, arkadaşları, okulları, öğretmenleri, okudukları, aldığı

*Süleyman Demirel Üniversitesi, Teknik Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Isparta. E-posta: stas@tef.sdu.edu.tr.

eğitimin türü gibi öğeler oluşturmaktadır. Nitel araştırma özelliği taşıyan çalışmada, Atatürk'ün düşünce yapısının oluşumunda özel bir yeri olan öğretmenleri ile ilgili bilgiler, düşünce yapısının oluşumuna etki eden çeşitli kitaplar, kitap okuma biçimi, kitap okuma alışkanlığı ve sevgisi üzerinde durulmuştur.

2. Atatürk'ü Yetiştiren Öğretmenler

Öğretmen bireylerin yaşama hazırlanmasında ve kendisini geliştirmesinde en önemli etkenlerden biridir. Eğitimin temel ögesi ve vazgeçilmez unsurudur. Bu nedenle öğretmenlik özel ve farklı bir meslektir. Öğretmen, kendini geliştiren, bilgiye ulaşma yollarını gösteren, orkestra şefi gibi her türlü değişkeni dikkate alarak bireyleri yönlendiren, destekleyen etkin bir kişidir. Stronge etkili öğretmeni öğretim sürecinin çok boyutlu olduğunu kabul eden, açık ve anlaşılır şekilde iletişim kuran, dürüst, vicdanlı ve özenli olarak görevini yapan birey olarak tanımlamaktadır(Stronge 2002).

Kaliteli öğretmenlerin, öğrencilere sadece okulu sevdirmekte etkin olmadığı, öğrencilerin başarısını artırmada, okuma alışkanlığı kazandırmada, kendilerine güvenmede, iletişim becerilerini artırmada, takım çalışmasını gerçekleştirebilmede, problem çözme alışkanlıkları kazandırmada etkili olduğu bilinmektedir.

Atatürk'ün öğretmenleri de onun için özel bir öneme sahiptir. Atatürk, hemen hepsi mesleğinde başarılı, mesleğin gerektirdiği özellikleri taşıyan öğretmenlerden eğitim almıştır. Öğretmenleri Atatürk'ü çok değişik şekillerde etkilemişlerdir. O'nun sorumluluk duygusuna sahip olmasında, uzak görüşlü olmasında, kendine güveninde, liderlikle ilgili özelliklerinin ortaya çıkmasında etkili olmuşlardır. Çalışmanın bu bölümünde, Atatürk'ün düşünce yapısının oluşumunda etkili olduğu düşünülen öğretmenlerden bazıları incelenecektir.

Atatürk, anılarında "*çocukluğuma dair ilk hatırladığım şey mektebe gitmek meselesine aittir*" der. Ayrıca, düzenli öğrenim hayatının üzerinde olumlu etkiler yaptığını anlatır ve öğretmenlerini içten bir saygıyla anar (İnan;1970). Atatürk 22 Eylül 1924 günü Samsun'da öğretmenlere yaptığı konuşmada, o dönem yönetiminin her türlü baskısı altında bile kendisini gelecek için yetiştiren öğretmenlerin olduğunu, onlara minnet duyduğunu, ilham gücünü geniş ölçüde onlardan aldığını ifade eder. O'na göre ilk ilham ana baba kucağından sonra, okuldaki eğitimcinin dilinden, vicdanından, eğitim ve öğretim biçiminden alınmaktadır.

Atatürk'ün ilk öğretmenlerinden **Şemsi Efendi**, Türk eğitim sisteminde sınıfa harita, kürsü, karatahta, tebeşir, sıra ve öğretim levhalarını getiren, aynı zamanda teneffüsleri, beden eğitimi derslerini, gözlem gezileri gibi pedagojik yöntem ve teknikleri ilk uygulayan öğretmenlerdendir. O'nun öğrencileri Rüştiye son sınıf öğrencilerinden daha iyi yazı yazabilir, okuyabilir, kitap okuma alışkanlığını kazanmış olduğu fark edilebilir, matematik problemlerini kolayca çözebilir, coğrafya haritalarını istendiği şekilde kullanabilirlerdi. Atatürk'ün ilk eğitim döneminde, Şemsi Efendi gibi pedagojik ilkeleri bilen ve uygulayan bir öğretmenle karşılaşmış olması, içindeki gizil güçlerin ortaya çıkmasında, yenilikçi, özgürlükçü olmasında, okuma sevgisi ve araştırmacılığının gelişmesinde etkili olduğu inkâr edilemez (Akyüz;1983).

Şemsi Efendi, aynı zamanda halkın okuma alışkanlığı kazanmasına da önem veren eğitimcilerdendir. Selanik'te halkın kitap ve gazete okuması amacıyla açılmış olan kırıathanelere kitap ve dergilerle (Sönmez;2004) destek olması O'nun toplumsal sorunlara duyarlı bir halk eğitimci olduğunu göstermektedir. Şemsi Efendinin, halkın gereksinmelerine dönük bakış açısı Atatürk'ü de, "farkına varmadan", dolaylı olarak etkilemiş, küçük yaşlarda toplumsal sorunlara karşı duyarlı olmasını sağlamıştır.

Askeri Rüştiye deki öğretmenlerinden, matematik öğretmeni Yüzbaşı **Mustafa Bey** ise, öğrencisinin olgunluğunu, farklılıklarını, yeteneklerini, liderlik özelliklerini görmüş ve Mustafa olan ismine Kemal'i eklemiştir. Bu davranışı ile O'nun kendisinden ve öteki öğrencilerden farklı ve üstün durumunu belirlemiş, O'nu daha iyiye, daha güzele doğru sürekli motive etmiştir (Akyüz;1981). Atatürk'ün diğer öğrencilerden farkını gören matematik öğretmeni Mustafa Bey Atatürk'ün kendine güveninin oluşumunda, liderlik özelliklerinin ortaya çıkmasında çok önemli etkilerde bulunmuştur.

Ayrıca, Atatürk' deki matematik sevgisini de fark eden Mustafa Bey, O'na matematik ile ilgili iyi bir rehberlik de yapmıştır. Bu rehberliğin sonucunda Atatürk'ün yaşamında Matematik önemli bir yere sahip olmaya başlamıştır. Yıllar geçtikçe daha da artan bir sevgi haline dönüşen matematik, problemlere çözümler getirmede, analitik düşünmede, arkadaşları arasında bu alanda da kendine güvenini artırmıştır.

Mustafa Kemal'in 1896 da Askeri Rüştiye deki Fransızca öğretmeni Yüzbaşı **Nakiyüdin Bey** ise O'na “*sen bu Fransızcanın peşini bırakma*” diyerek (Öymen;1971) desteklemiş, iyi bir yabancı dil bilgisinin temelini, sevgisini oluşturmuştur. Yabancı dil sevgisinin gelişmesi için farklı kaynaklara ulaşmasını sağlayacak “eğitsel ortamlar” hazırlamıştır.

Fransızca öğrenmesi, O'na Fransız filozoflarından bazılarını o dönemde incelemek, anlamak olanağı da yaratmıştır. Sadece Fransız filozoflarını değil, yabancı dille ilgili askeri, siyasi, ekonomik ve sosyolojik alandaki kaynaklara da ulaşması, onları irdelemeye başlaması, Atatürk'e yeni ufuklar açmış, kararlarında “etkililiğini” artırmıştır. Yüzbaşı Nakiyüdin Bey Atatürk'ün yabancı dil sevgisinin yanında, ilk gençlik dönemlerinde bağımsızlık, vatan sevgisi, Türk kültürü gibi düşüncelerinin sağlam temellerinin oluşmasında etkili olan öğretmenlerinden birisi olmuştur.

Askeri İdadi de Mustafa Kemal üzerinde olumlu etkileri bulunan öğretmenler den diğeri de **Mehmet Asım Efendi**'dir. O öğrencisinin “askeri anlayışa” ters düşeceğini düşünerek edebiyata, şiire fazla kapılmasını engellemiş gelecekteki liderlik yolunu çizmesinde rehberlik yapmıştır. Yine de Mustafa Kemal çevresindekilere “*güzel yazı yazma arzusu bende baki kaldı*” diyerek edebiyata ilgisinin devam ettiğini ifade etmiştir.

Edebiyat alanındaki bilgileri iyi bir öğretmenden alması Mustafa Kemal'in konuşmasında etkililiği (Akyüz;1981), yazısının ve anlatımının güzel olmasını sağlamıştır. Ayrıca, edebiyat sevgisi çevresi ile etkili iletişim kurmasında, sosyal ortamlarda varlığını kabul ettirmesinde de yardımcı olmuştur. Atatürk'ün, öğrencisini tanıyan, rehberlik yapan, yönlendiren, Mehmet Asım Efendi gibi bir öğretmen ile karşılaşması, geleceğimiz için ne kadar önemli olduğu herkes tarafından kabul edilecek bir gerçektir.

Askeri İdadideki Tarih öğretmeni **Mehmet Tevfik Bey**'de Mustafa Kemal'e Tarih alanında “Yeni Ufuklar” açmış (Cebesoy;1971), O'nda tarih sevgisi oluşturarak, vatanın korunmasında, Türklük bilincinin pekişmesinde, yurt sevgisinde, özgürlüğün önemi konusunda bilinçli hale getirmiştir. Atatürk, Askeri lise öğrenciliğinde tarih öğretmeni Mehmet Tevfik Bey'den aldığı bilgilerle yaşamı boyunca tarihe ilgi duyarak geniş bir tarih kültürüne sahip olmuştur (Çoker;1983). Bu tarih kültürü Atatürk'e sıkıntılı, sorun olarak görülen durumların değerlendirilmesinde, geçmişten dersler alınmasında, geleceğe bakışta, milletin özelliklerine göre hareket etmesinde önemli katkılarda bulunmuştur. Atatürk

edindiği tarih şuuru ile, Hem Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki, hem de halk toplantılarındaki söylevlerinde tarihi olaylardan bilgiler vererek anlatımlarını güçlendirmiş, tarih sevgisini her zaman hissettirmiştir.

Mustafa Kemal Manastır Askeri İdadi'sini bitirerek İstanbul'a gelmiş ve 13 Mart 1899 da Harp okuluna kayıt olmuştur. Harp okulunu başarı ile bitirerek Harp Akademisine kayıt yaptırmıştır. Harp okulun da ve Harp akademisindeki öğretmenleri (Örneğin Tabiye Öğretmeni **Nuri Bey**) askerlik bilgi ve yeteneklerinin gelişmesinde en az tarih öğretmeni kadar katkıda bulunmuştur.

3. Atatürk'ün Kitapları & Okuma Sevgisi

Okuma sevgisi, öğrencilere öğretmenleri tarafından kazandırılması gereken en önemli alışkanlıklardan birisi olmalıdır. Okuma sevgisi kazanmış birey, gereksinmelerine göre çeşitli kaynaklara ulaşacak ve eksiklerini tamamlamak için çaba gösterecektir. Kitap okuyarak eksiklerini tamamlayan bireyin, olayları sorgulama biçiminde, iletişim becerisinde, anlama ve anlatma yeterliliğinde bireyi her zaman bir zenginliğin olduğu hissedilecektir. Alanında başarılı olmuş liderlerin kitap okuma alışkanlıklarından hep söz edilmiştir. Atatürk'te kitap okuma alışkanlığı olan en önemli liderlerden birisidir.

Bu bölümde, Atatürk'ün düşünce yapısının oluşumunda etkili olduğu düşünülen eserlerden sadece birkaçı incelenecek, okuma sevgisi hakkında bilgi verilecektir.

Atatürk, bilginin önemine inanmış çeşitli kitaplardan beslenmiş, dönüşümcü bir liderdir. O'nda büyük bir öğrenme açlığı, kitap okuma sevgisi, kendisini geliştirme arzusunun olduğu ve düşüncelerin üstüne tutku ile atıldığı konusundaki bilgileri, çeşitli yazarlar anlatımları ile doğrulamıştır (Bozdağ;1974).

Bir idealistin kitap kültürü gerçekten önemlidir. Atatürk'ün okuduğu kaynaklar ile yaptığı reformlar, devrimler arasında doğrudan ilişki vardır. O'nun salt bir olayın ya da düşünce akımının izleyicisi olmadığı, değişik görüş ve düşüncelerden kendine özgü bir senteze ulaştığı dikkat çekmiştir(Başbuğ;2006). Senteze ulaşmada gösterdiği başarı Atatürk'ü farklı kılmış,

daha fazla kaynağa ulaşmak için göstereceği çabada etkili olmuştur. Bu durum O'nun kitap edinme ve okuma sevgisini örnek alınacak hale gelmesini sağlamıştır.

Atatürk ün, “**özel kitaplığı**” askerlikten tarihe, dilden uygarlığa, sosyolojiden psikolojiye, felsefeden ekonomiye kadar ilgi alanın genişliğini ve okuduklarını anlatan en iyi örnektir. Çözülmesi gereken sayısız sorunla karşılaşan bir lider için kısa bir yaşama sığdırılan ve üzerine not düşülecek kadar inceden inceye okunan 4000'i aşkın kitap, Çankaya ve Anıtkabir deki kütüphaneler de bulunmaktadır. Bu zengin kitaplıkta, O'nun sorgulayarak okuduğu kitaplara koyduğu elyazması notlar, işaretler, yazı altlarındaki çizgiler, çizgileri çizme şekli kitap, kitaba verdiği değer ve düşünce yapısının oluşması hakkında önemli ipuçları vermektedir.

Atatürk, İstanbul da ki okul dönemlerinde, özellikle Harb Akademisin de öğrenci iken okuma zevki, farklı bir tutku haline dönüşmüştür. Çünkü, gizlice kitaplarını okuduğu Namık Kemal'in sürgünde bulunuşu, Mithat Paşa'nın öldürülmesi, Abdülhamit tarafından meclisin kapatılması gibi olaylar O'nun toplumsal konulara (Borak; 1972) ve bu sorunların çözümü ile ilgili çeşitli kaynak kitaplara odaklanmasını sağlamıştır. Bu kaynak kitaplar O'nun gelişmesine, içinde bulunduğu durumun analizini yapmasında etkili olmuştur.

Mustafa Kemal XVI. Kolordu Komutanı iken anı defterindeki kayıtlarına göre, 49 günde şu kitapları okumuştur: Namık Kemal'in “Osmanlı Tarihi”, Mehmet Emin Yurdakul'un “Türkçe Şiirler”, Tefik Fikret'in “Rubab-ı Şikeste”, George Fonsegrive'in “Felsefe” ve Alphonse Daudet'in “Sapho'su”. İlk üç kitap, vatan ve özgürlük kavramlarını yeni kuşaklara aşılama olan **Namık Kemal**, Osmanlılık yerine Türklüğü ve Türk duygusunu dile getiren ulusal şair **Mehmet Emin Yurdakul** ve insanlığı yükseltmeyi hedefleyen **Tefik Fikret**'e aittir. Atatürk'ün vatan, özgürlük, Türklük ve insan sevgisi konularındaki fikri temellerinin kaynağında farklı kişi ve yayınların yanında bu üç yazarın önemli etkisi olmuştur.

Atatürk'ün düşüncelerinde ve gerçekleştirdiği “Türk Devrimi” nin temellerinde büyük ölçüde Rasyonalizm ve Pozitivizm'in izleri görülmektedir. Rasyonalizm'in önemli temsilcilerinden **Descartes**'in “Metot Üzerine Konuşmalar” kitabı Atatürk'ün isteğiyle Türkçeye çevrilerek basılmıştır. Rasyonalizm'in diğer önemli temsilcisi olan **Kant**'ın eserlerinden “Kant ve Felsefesi” adlı inceleme de yine o dönemde yayınlanmıştır. Atatürk'ün, batıdaki Rasyonalizmi incelemesi (Perin;1981) O'nda var olan akılcı görüşleri pekiştirmiştir. Atatürk

bağnazlığa, yobazlığa, doğmacılığa, boş inançlara, doğa dışı düşüncelere, rasyonalist olduğu için yaşamı boyunca karşı çıkmış (Tezcan;1981) önemli bir liderdir.

Atatürk'ün, pozitivistin öncüsü olan Auguste **Comte** da incelemesi, bilim dışı, fizik ötesi kavramlardan uzaklaşmasında etkili olmuştur. Böylece Atatürk, rasyonalizm ve pozitivism gibi kaynakların temel alındığı felsefi akımları ulusal öze dayandırarak bir senteze gidebilmiştir (Tütengir;1981). Bu sentez ise, yeni Türk devletinin temellerinin atılmasında etkili olmuştur.

Düşünce ağının oluşmasında Atatürk'ün en çok yararlandığı düşünürlerin başında Jean **Jacques Rousseau** da gelmektedir. Rousseau'yu okuduğu zamanlarda Rousseau'nun, birey özgürlüğüne önem vermesi ve toplumda siyasal rejim olarak Cumhuriyetçi görüşleri savunması, Mustafa Kemal için çok önemliydi. Diğer önemli olan konu ise Rousseau'nun, birey için özgürlüklerin “mutlak olamayacağı”, sınırları olabileceği ve sınırların ise yasalarla tayin ve tespit edilebileceği ve böylece yasalara itaat eden her insanın aslında kendine itaat etmiş olacağı görüşüydü. Atatürk'ün Rousseau'nun, Cumhuriyet, birey özgürlüğü ve özgürlüğün sınırlandırılma biçimleri hakkındaki görüşleri ile erken bir dönemde karşılaşmış olması, yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş ve yönetim felsefesinde çok etkili olmuştur.

Atatürk'ün, özellikle Rousseau'nun “Toplumsal Sözleşmesi” ni (Du Contrat Social, 1762) dikkatle okuduğu, kitabın kenarlarına çeşitli notlar aldığı, işaretler koyduğu, alt çizimleri yaptığı görülmektedir. Bu kitaba verdiği önemin bir kanıtını da, 1 Aralık 1921 de Türkiye Büyük Millet Meclisi kürsüsünde Bakanlar Kurulu'nun görev ve yetkilerini belirleyecek yasa önerisi görüşülürken yaptığı konuşmada görülmektedir. Bu konuşmasında “ *Yönetim kuramlarını bulan en büyük filozofların, bu kuramları kurmak için çalıştıkları esasları incelediğini, bunların içeriğini anlamaya çalıştığını*” söyleyerek milletvekillerine J. J. Rousseau'yu baştan sona okumalarını, buradaki bilgileri her konuda kullanmayı ihmal etmemelerini önermektedir. (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I: 216).

Rousseau'ya göre toplumsal yaşam, halkla yönetenler arasında yapılan bir antlaşmaya dayanmalıdır. İktidar da ulus da halkın iradesine uymak zorundadır. Antlaşmayı bozan iktidarlara karşı halkın direniş hakkı vardır. 1789 Fransız Devrimi bu kavramdan doğmuştur.

Atatürk'ün “*Egemenlik Kayıtsız Şartsız Ulusundur*” sözlerinin kaynağını J. J. Rousseau'nun belirttiği kavramlar (Tezcan;1992) ve okuduğu diğer bilgi birikimleri oluşturmaktadır.

Bununla birlikte Atatürk **Montesquieu**'nun “Yasaların Ruhu” adlı ünlü yapıtını da incelemekten geri kalmamıştır. Bir taraftan J. J. Rousseau'nun “Cumhuriyet” ini diğer taraftan Montesquieu' un “Monarşi” adlı eserini okumuş olması görüşlerini koşullara göre değil, olması gereken hukuksal, demokratik, laik, bilimsel bir düşünce mantığı içerisinde ortaya koymasında etkili olmuştur.

Atatürk **Ziya Gökalp**'ın bütün kitaplarını da okuyup bilgi edinmiştir. Özellikle Gökalp'ın “Türk Medeniyet Tarihi” isimli kitabı Atatürk'ün üzerinde önemli etkiler bırakmıştır (Uyguner;1972). Gökalp, Atatürk'ün yeni Türkiye Cumhuriyetinin kuruluş felsefesi ile ilgili düşünce yapısının oluşmasında özel ve önemli bir yere sahip olmuştur. Atatürk'ün okudukları, karakteri, yaşam biçimi dikkate alındığında, Atatürk'ün düşünce yapısını oluşturan ve besleyen tek kaynağın Ziya Gökalp'ın düşünceleri olmadığı da açıkça görülmektedir.

Atatürk önemli düşünürlerden **E. Durkheim**'ın düşüncelerini yalnızca Ziya Gökalp'ten öğrenmekle yetinmeyip, doğrudan Durkheim'e in kitaplarından da yararlanmıştır. Atatürk aynı zamanda Max **W. Beer**'in “Sosyalizm ve Sosyal Mücadelelerin Genel Tarihi” yapıtını da Türkçe'ye çevirtmiş ve okumuştur (Tezcan;1992). Okuduğu tarih kitapları O'nun toplumsal bilim biçimlenimini genişletmiştir. Ayrıca Atatürk, Türklerin Tarihi, İslam Tarihi, Anadolu Medeniyetleri ve yabancı ülke tarihleri ile ilgili farklı türdeki kitapları edinip onlardan da yararlanmıştır (Uyguner;1972).

Atatürk dünya tarihine ilişkin **George Wells**'in “Tarihin Ana Hatları” kitabı üzerinde önemle durmuştur. Bir konuşmasında “ *Wells'in Birleşik Dünya Devleti kurma hayalinin, tatlı bir düş olduğunu göz ardı edecek değiliz*” derken “*olabilir ki bir sıra bölgesel birleşmeler yapılabilir*” düşüncesini dile getirmiştir. Bu düşüncesi daha sonraları Balkan Atlantı ve Sadabat Pakti'nin oluşmasına sebep olmuştur.

Felsefe kitapları, O'nun ilgi duyduğu ve okuduğu bir başka alandı. John Stuart Mill'in, George L. Fontsqrive'in, Voltaire'nin, A. Comte'nin, Desmonolins'in daha önce belirttiğimiz J.J. Rousseau ve Montesquieu'nun kitaplarından çokça yararlanmış, felsefi

açılımlarının alt yapısının oluşmasında, belirtilen yazarlar ve kaynakları etkili olmuştur. (Tezcan;1992)

Mustafa Kemal edebiyatı; bir düşünceyi, bir davayı duyurma, uyarma, yayma ve etkileme aracı olarak benimsiyordu (Borak;1972). Atatürk **Namık Kemal**'in kişisel ve mistik şiirlerini bir yana itip, yurt sorunlarını, milletin değerlerini, bireysel özgürlüğü, insan haklarını savunan şiirlerini çok seviyor, onun eserlerini okuyor, kendisini duyuşsal olarak geliştireyordu.

Atatürk, **Gobineau**'nun “ İnsan Irklarının Eşitsizliği Üzerine Deneme” başlıklı kitabını da incelemiştir. Kitap üzerine koymuş olduğu işaret ve notlardan Gobineau'nun görüşlerine katılmadığı anlaşılmaktadır. Atatürk'ün “ Millet” tanımında Ernest Renan'ın ve Euqene Pittard'ın görüşlerine katılmaktadır. Bunda adı geçen düşünürlerin “ Irkçı” olmayışları ve “Millet” tanımını, antropolojik bir kavram olarak değil, dil ve kültüre, ülkü birliğine bağlı bir kavram olarak görmeleri yatmaktadır. Bu düşünce biçimi de Atatürk'ün Milliyetçilik anlayışını tanımlamaktadır. Atatürk'ün “ Ne Mutlu Türküm diyene” sözü de ırk anlamında değil bu düşünceden kaynaklanmaktadır.

Yukarıdaki örnek de, Atatürk'ün tek bir öğretinin ya da düşünürün izleyicisi olmadığı, onların hepsini değerlendirerek üstün bir analiz yeteneği ile bir senteze vardığını göstermektedir.

Atatürk için okumak, sorgulamak da demektir. Yalnızca kendi bilgi birikimiyle sorgulamakla kalmaz, yetkin kişilerle de konuları tartışmaya açar, onların görüş ve düşüncelerinden de yararlanarak okuduklarını değerlendirirdi. Okumanın önemini söylemlerle değil eylemlerle göstererek örnek olma yöntemini kullanmaya özen gösterirdi.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Atatürk'ün, tarih, felsefe, sosyoloji, edebiyat, askeri, dini ve ulusal özelliklerdeki **okuduğu kitapların**, alan bilgisi ve genel kültür alanında yeterli, pedagojik ilkeleri bilen ve uygulayan **öğretmenlerinin**, ulusal benliğinin ve tarihi yöneten evrensel lider kişiliğinin oluşmasında çok etkili olmuştur.

Askeri alandaki kitapları ve öğretmenleri, hem yönetici hem lider özelliklerini üzerinde bulundurmasında, planlamacı, kararlı, paylaşımcı, eşgüdümçü, iletişimci, değişimin temsilcisi, duyuşsalsal olarak dayanıklı, özgüven sahibi ve uygulamacı kimliğinde etkili olmuştur.

Edebiyat kitapları ve öğretmenleri, vatan sevgisinin, sorgulama yeteneğinin, okuma ve yazma sevgisinin oluşmasında, liderlik özelliklerinden olan etkili konuşma özelliğinin gelişmesinde, birey ve grupların amaçlar doğrultusunda yönlendirilmesinde, önemli bir yere sahip olmuştur.

Yabancı dil kitapları ve öğretmenleri çeşitli kültürlerle, görüşlerle tanışmasında, açık görüşlü olmasında, devrimci kişiliğinin gelişmesinde ve geniş görüşler oluşturmasında etkili olmuştur.

Felsefe kitapları önemli düşünce adamlarının fikirlerinden yararlanmayı, demokratik, sentezci ve bireysel haklara önem vermesinde, matematik kitapları ve öğretmenleri de, analitik düşünmesini, ölçülü davranışlarını ve zamanlama yeteneğinin gelişmesinde etkili olmuşlardır.

Atatürk'ün dönüştürücü bir lider olmasında kuşkusuz karizmatik yapısının, doğuştan getirdiği özelliklerinin yeri vardır. Ancak, O'nun sorgulayıcı, sentezci, özgürlükçü, kararlı, cesaretli, özgüvenli, planlamacı, vizyoner, demokratik bir yapıda dönüştürücü bir lider olmasında öğretmenlerinin ve okuduğu kitapların önemli bir yeri vardır.

Atatürk'e okuma alışkanlığı kazandıran öğretmenler gibi günümüz öğretmenlerine de hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim çalışmaları ile okuma sevgisi kazandıracak çeşitli eğitimler yapılmalıdır.

Öğrencilere Atatürk'ün Çankaya ve Anıtkabir de bulunan kütüphaneleri gezdirilerek O'nun liderlik özelliklerinin okuma sevgisi ile nasıl pekiştiği somut bir şekilde gösterilmelidir.

Öğrencilere farklı kaynaklardan beslenmenin önemi hatırlatılmalı, buna uygun ortamlar hazırlanmalıdır.

Öğrencilere, yabancı dilin ve yabancı dilden kaynaklara ulaşmanın kendilerinde oluşturacağı farklı bakış açılarının önemi hakkında bilgiler verilmelidir.

Öğretmen yetiştirme programları gözden geçirilip, çağın özelliklerine uygun olarak yenilenmelidir.

Öğretmen yetiştiren eğitim kurumlarındaki, öğretim elemanı ve öğrenci kalitesini yükseltmeye yönelik çeşitli özendiriciler getirilerek, öğretmenlik mesleğinin kalitesi artırılmalıdır.

Kitle iletişim araçlarında, okuma sevgisi ile ilgili örnek alınabilecek uygulama zorunlulukları getirilmelidir. Örneğin, sevilen karakter oyuncularının kitap okuması, kitaplardan yararlanması, bir kütüphanesinin olması vb. görselliklerle, öğrencilere farkına varmadan kitap okuma sevgisi kazandırılmalıdır.

Eğitimin her kademesindeki öğretmen, eğitim ortamındaki her öğrenciye, gelecekte ülke sorunlarını çözmeye önemli roller üstlenecek bir “lider” gibi davranışlarda bulunmalıdır. Her öğrenci de kendisini, gelecekte ülkesinin sorunlarını çözmeye aday, dönüşümcü bir “lider” gibi hazırlamalıdır

Öğretmenlerin, Atatürk’ün düşünce yapısına etkide bulunan öğretmenleri gibi önemli bir görev yaptığını unutmaması gerekmektedir. Ülkemizin her an içine düşebileceği olumsuzluklar göz önünde bulundurularak, öğrencilerimize gerekli olan bilişsel, devinsel, duyuşsal beceriler nitelikli öğretim ortamlarında, gerekli öğretim materyalleri ve öğretim yöntemleri ile en etkili bir şekilde kazandırılmaya çalışılmalıdır

Öğrencilerimizin de Atatürk’ün yılmayan, araştıran, okuyan, yabancı dile önem veren, yurt sevgisi ile dolu, çalışkan, özverili vb. örnek öğrencilik yaşamından, öğrenecekleri çok şeylerin olduğunu unutmamaları gerekmektedir.

Eğitim kurumlarında Atatürk’ün bu özellikleri ile ilgili çeşitli etkinlikler düzenlenmeli, genç beyinlerin geçmişlerinden örnek almaları sağlanmalıdır.

Kaliteli öğretmen yetiştirmek için, öğretmen, öğrenci, eğitim programı, eğitsel ortam, ekonomik destek gibi fedakârlıklardan kaçınılmamalıdır.

Öğretmen yetiştirme ile ilgili her türlü düzenleme yapma yetkisine sahip olacak, mühendisler odası, eczacılar odası, tabipler odası gibi, öğretmenler için “öğretmenler odası” kurulma çalışmalarına hemen başlanmalıdır.

Eğitim Fakültesi programlarına Atatürk'ün düşünce yapısına etki eden kitapları, okuma sevgisi, eğitim yaşantısı gibi Atatürk'ü eğitsel liderliği yönü ile daha geniş tanıtmayı amaçlayan konularında bulunduğu “alınması zorunlu olacak Türk Eğitim Tarihi” dersi konmalıdır.

KAYNAKÇA

Akyüz,Y.(1978) Türkiye’de Öğretmenlerin Toplumsal Değişmedeki Etkileri (1848-1940) Ankara.

Akyüz,Y.(1981) Atatürk’ü Yetiştiren Öğretmenlerden Birkaçı. Atatürk Devrimleri ve Eğitim Sempozyumu. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları. Yayın: No.125. Ankara.

Akyüz,Y.(1981) Atatürk’te Namık Kemal’in Etkisi ve Abdülhamit Döneminde Yasak Kitaplara İlişkin İki Belge.Belleten , Cilt: CXLV/2.Sayı:100.

Akyüz, Y.(1983) Atatürk ve Öğretmenler. Cumhuriyet döneminde Eğitim. Milli Eğitim Basımevi. Ankara.

Akyüz,Y.(1993) Türk Eğitim Tarihi. İstanbul.

Başbuğ, İ.(2006) Bilgi Çağı ve Teknolojik Gelişmeler Işığında Toplum, Yönetim, Yönetici ve Lider Yaklaşımları Sempozyumu Açış Konuşması (12 Mayıs 2005). www.kho.tr.

Borak, S.(1972) Atatürk ve Edebiyat. Varlık Yayınları. İstanbul

Bozdağ, İ.(1974) Atatürk’ün Fikir Kaynakları. 11 Kasım 1974. Milliyet Gazetesi.

Cebesoy, A. F.(1982) Sınıf Arkadaşım Atatürk. Varlık Yayınları. İstanbul

İnan, A. (1970) Tarihten Bugüne Ankara.

Çoker,F.(1983) Türk Tarih Kurumu Kuruluş Amacı ve Çalışmaları, Ankara

Öymen, H. R.(1971) Atatürk’ün Saygı ile Andığı Öğretmeni Naki Yücekök. Eğitim Hareketleri Dergisi. Sayı:200

Pasiner, G.(1938) Meslek ve Vazife Aşığı Bir Maarifçi. Akşam 13 Aralık 1938. S.9

- Perince, (1981) Atatürk ve Kültür Devrimi. İstanbul
- Sönmez, C. (1993) Atatürk'ün İlk Öğretmeni Şemsi Efendi. Milli Eğitim Dergisi. Sayı.119.Ankara.
- Sönmez, C. (1994) Atatürk ve Okuma Sevgisi.Ankara.
- Sönmez, C. (2004) Atatürk'ün Yetiştirilmesi Ve Öğretmenleri. Atatürk Araştırma Merkezi. Ankara
- Stronge,James H.(2002) “Qualities of effective teachers”, association for curriculum development (ASCD) Alexandria, Virginia, USA.
- Tezcan, M. (1981) Sosyoloji Açısından Atatürk. Atatürk Devrimleri ve Eğitim Sempozyumu. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları No:92
- Tezcan, M. (1992) Atatürk ve Eğitim. Gündoğan Yayınları. Ankara.
- Turan,Ş.(1989) Atatürk'ün Düşünce Yapısını Etkileyen Olaylar, Düşünürler,Kitaplar. Ankara.
- Tütengil, C. O. (1981) Atatürk'ü Anlamak ve Tamamlamak. Varlık Yayınları. İstanbul.
- Unat, R .(1984) Atatürk'ün Öğrenim Hayatı. İstanbul.
- Uyguner, M.(1974) Atatürk'ün Anı Defteri. Türk Dili Sayı:278
- Yücel, T. F.(1981) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri. Cilt 1. 2. Baskı. Ankara